

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio IX. De cognitione scientiæ angelicę per illuminationes &
locutiones. Et habet articulos septem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

tas, & siēdas: sed hæc possunt quadrupliciter diuersificari. Vno modo, ut dicantur cognoscere res fiēdas in uerborum modo factas i uerbo: tertio modo factas in propria natura: quarto modo fiēdas in propria natura, quæ quidem uidetur esse inutlis coniugatio: quia in propria natura non cognoscitur aliquid antequam sit. ergo saltem oportet tres esse cognitiones angelicas, & sic insufficienter distinguitur per duas.

¶ 4 Præter. Vespere & mane dicuntur in cognitione angelica, ad similitudinem diei temporalis. sed in die temporalis inter mane, & uespere est meridies. ergo & in angelis inter cognitionem matutinam & uespertinam debet poni meridiana.

¶ 5 Præter. Angelus non solum cognoscit creaturas, sed et ipsi creatorē: sed cognitio matutina & uespertina in angelis distinguitur quantum ad cognitionem creaturæ. ergo præter cognitionem matutinam & uespertinam in angelis est assignare tertiam.

¶ 6 Præter. Cognitio matutina & uespertina prinēt ad cognitionē gratiæ: alias angeli mali haberent cognitionem matutinam & uespertinam, quod non uis esse uerum, cum in demonibus non sit dies, uespere autem & mane sint diei partes. ergo cum cognitio naturalis sit in angelis præter gratiam, uideatur, quod sit in eis ponere tertiam cognitionem.

SED CONTRA, cognitio matutina & uespertina distinguuntur per creatum & increatum: sed inter hæc nihil est medium. ergo nec inter cognitionem matutinam & uespertinam.

RESPON. Dicendum, quod de cognitione matutina & uespertina dupliciter loqui possumus. Vno modo quantum ad id, quod cognitionis est, & sic inter utrumque nihil cadit medium. Cognitio enim matutina a uespertina distinguitur, ut supra dictum est, per medium cognoscendi: quod quidem si creatum est, facit cognitionem uespertinam quocumque modo: si autem increatum, facit cognitionem matutinam: non potest autem aliquid esse medium inter creatum & increatum. Si autem consideret quantum ad rationem matutini & uespertini, sic cadit inter ea aliquod medium duplici ratione. primo, quia mane & uespere sunt partes diei, dies autem est in angelis per illustrationē gratiæ sicut

Ar. præced.

II. 4. sup Ge. ad littera ca. 22. & 23. 20. 3.

Aug. ubi non se extendunt ultra cognitionem gratuitam bonorum angelorum, & sic naturalis cognitio est præter has duas. Secundo, quia uespere inquit huiusmodi, terminatur ad mane, & mane ad uespere. unde cognitio rerum in propria natura, non quilibet potest dici uespertina, sed illa tantum quæ refertur in laudem creatoris: sic enim uespere redit ad mane. & sic cognitio demonum, quæ habent de rebus, nec est matutina, nec uespertina, sed solummodo cognitio gratuita, quæ est in angelis beatis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod cognitio rerum in propria natura semper est uespertina, nec relatio eius ad cognitionem i uerbo facit eam matutinam, sed facit eam terminari ad matutinam. Non ergo dicitur, quod angelus cognitionem matutinam habeat, quia cognitionem rerum in propria natura ad uerbum referat, quasi ipsa cognitio relata sit cognitio matutina: sed quia ex hoc quod refertur, meretur cognitionem matutinam accipere.

AD II. dicendum, quod illa procederet si cognitio matutina, & uespertina distinguerentur ex parte rei cognite, sic. nec est triplex cognitio, secundum triplex esse cognoscibile de rebus. Cuius autem cognitio matutina distinguitur a uespertina penes medium cognoscē

di, quod est creatum uel increatum, per utrumlibet istorum medium quod dicitur illi esse cognoscitur: & sic non oportet tertiam cognitionem ponere.

AD III. Dicendum, quod omnis cognitio que est in uerbo, uocatur cognitio matutina, siue sit res iam facta, siue non sit facta: quia talis cognitio est conformis diuinae cognitioni, quæ cognoscit omnia simpliciter antequam fiat, sicut postquam facta sunt: & tamen omnis cognitio rei in uerbo est rei, ut siende, siue sit res iam facta, siue non, ut siendum non dicat tempus, sed exitum creature a creatore: sicut est cognitio artificiatum in arte, que est eius secundum suum fieri, quamuis eorum ipsum artificiatum iam sit factum.

AD IIII. Dicendum, quod Aug. notat cognitionem matutinam, quæ est in plena luce, unde continet sub se meridianam, unde quæque notat eam diuinam, quæque autem matutinam. Vel potest dici, quod omnis cognitio intellectus angelici habet tenebras ad illas ex parte cognoscentis. Unde nulla cognitio alicuius intellectus angelici, potest dici meridianam: sed sola cognitio qua Deus cognoscit omnia in seipso.

AD V. Dicendum, quod eadem cognitione uerbum cognoscitur, & res in uerbo. unde eadem cognitio uerbi dicitur matutina. Et hoc patet, quia septima dies quæ significat quietem diei in seipso, habet mane, unde matutina cognitio est factum, quod angelus Deum cognoscit.

AD VI. patet responsio ex dictis.

QVÆSTIO IX.

DE COGNITIONE SCIENTIÆ angelicæ per illuminationem, & loquutionem in septem articulos diuisa.

- ¶ Primo, querit, Vtrum vnus angelus alium illuminet.
- ¶ Secundo, Vtrum angelus inferior semper illuminet superiores: uel quandoque a Deo illuminetur.
- ¶ Tertio, Vtrum vnus angelus, alium illuminando purget eum.
- ¶ Quarto, Vtrum vnus angelus aliis loquatur.
- ¶ Quinto, Vtrum interiores angeli loquuntur exterioribus.
- ¶ Sexto, Vtrum requiratur determinata distantia localis ad hoc ut vnus angelus aliis loquatur.
- ¶ Septimo, Vtrum vnus angelus possit aliis loqui quod alij loquutiones eius non percipiunt.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum vnus Angelus alium illuminet.

QVÆSTIO est de Cognitione scientiæ angelicæ. Et primo queritur, vtrum vnus angelus alium illuminet. Et videtur quod non: quia ut dicit Aug. solus Deus potest

mentem formare: sed illuminata uel illuminata, ergo solus Deus potest angelum illuminare.

¶ 2 Præter. In angelis non est aliud lumen, nisi gratia & natura: sed lumine nature vnus angelus alium non illuminat, quia vnusquisque habet naturalia sua in mente: et a solo Deo: similiter nec lumine gratiæ, immo mediate a solo Deo: est ergo vnus angelus alium non per illuminationem.

¶ 3 Præter. Sicut se habet corpus ad lumen corpale, ita spiritus ad lumen spirituale: sed corpus illuminatur a lumine superexcellenti, non illuminatur a lumine inferiori lumine: sicut aer illuminatur a lumine inferiori lumine, ergo cum plus excedat spiritus

lumen diuinum quodlibet lumen creatū, quam lumen solis lumen candela vel stella, vñ quod cū omnes angeli illuminentur a Deo, quod vnus ab alio non illuminetur.

¶ 4 Præ. Si vnus angelus alium illuminat, aut hoc est p̄ medium aut sine medio: sed nō sine medio, quia oportet vnū angelū alteri illuminato per ipsum esse coniunctū, qđ esse non pōt, cum solus Deus mētibus illabatur, similiter nec p̄ medium, quia nec per corporale medium, cū non sit spiritus, nisi lumen receptiuū: nec p̄ spirituale, quia hoc spirituale mediū nō pōt poni aliud, qđ angelus: & sic esset vel abire in infinitū in medijs, qđ si esset nō posset leg aliqua illuminatio, cū sit impossibile in finita p̄tate; vel erit deuenire ad hoc qđ vnus angelus alium imediate illuminet, qđ omnium eē impossibile, ergo impossibile est qđ vnus angelus alium illuminet.

¶ 5 Præ. Si vnus angelus alium illuminat, aut hoc est p̄ hoc qđ tradit ei lumen p̄prium, aut p̄ hoc quod dat ei aliud lumen; sed nō primo mō, quia sic vnū & idē lumen eēt diuersis illuminatis, nec iterū scđo mō, quia sic oportet, qđ illud lumen esset factū a superiori angelo. Ex quo sequeretur qđ angelus eēt creator illius luminis, cū illud lumen non fiat ex materia, ergo videtur quod vnus angelus alium non illuminet.

¶ 6 Præ. Si vnus angelus ab alio illuminat, oportet quod angelus illuminatus reducatur de potentia in actum, quia illuminari est quoddā fieri: sed quando cūque aliquid reducit de potentia in actum, oportet in eo aliquid corrumpi. cum igitur in angelis nihil corrumpatur, videtur quod vnus angelus ab alio non illuminetur.

¶ 7 Præ. Si vnus ab alio illuminat, lumen qđ alius alij tradit, aut est substantia, aut accidēs: sed nō potest esse substantia, quia forma substantialis superaddita variat speciem, sicut vnitas speciei numeri, sicut dicitur 8. Metaph. & sic sequeretur qđ angelus qui illuminatur, sicut speciem variaretur. Similiter non potest esse accidēs, quia accidēs nō se extendit ultra suū subiectum, ergo vnus alium non illuminat.

¶ 8 Præ. Ad hoc visus noster corporalis, & intellectualis lumine indiget, quia eius obiectū est intelligibile & visibile, in potentia, vt per lumen fiat intelligibile & visibile in actu; sed obiectum cognitionis angelicæ, est intelligibile in actu quod est ipsa diuina essentia, vel essentia angelicæ, ergo ad cognoscendum intellectuā lumine non indiget.

¶ 9 Præ. Si vnus alium illuminat, aut hoc est respectu cognitionis naturalis, aut respectu cognitionis gr̄e: sed non respectu cognitionis naturalis, quia tā in superioribus, quam inferioribus, naturalis cognitio est perfecta per formas innatas, similiter nec quantum ad cognitionem, gratiæ, quia res in verbo cognoscunt, quia omnes angeli verbum immedia te vident, ergo vnus alium non illuminat.

¶ 10 Præ. Ad cognitionem intellectus non requiritur, nisi forma intelligibilis, & lumen intelligibile, sed vnus angelus alteri non tradit neq; formas intelligibiles, que sunt concreta, neq; lumen intelligibile, cū vnusquisq; a Deo illuminetur sicut illud Job. 25. Nunquid est numerus militum eius, & super quem non fulget lumen illius? ergo vnus angelus alium non illuminat.

¶ 11 Præ. Illuminatio ordinatur ad tenebras peccati: sed in cognitione angelorum nulla est tenebra vel obscuritas. Vnde 2. Cor. 12. dicitur gl. quod in regione intelligibili, quā cōstat esse regionē angelorum, sine oī inaginatione corporis mens videt, pipi quam veritatē, nullis opinionū saltarū nebulis tu-

scatam, ergo angelus ab angelo non illuminatur.

¶ 12 Præ. Intellectus angelicus est nobilior, quam intellectus agēs animę nostrę: sed intellectus agēs animę nostrę nunquam illuminatur, sed solum illuminat, ergo nec angeli vnquam illuminantur.

¶ 13 Præ. Apoc. 21. dicitur, quod ciuitas beatorum non eget sole neque luna, nam claritas Dei illuminabit eā, & exponit glossa doctores maiores & minores, ergo cum iam angelus sit ciuis illius ciuitatis, non illuminatur nisi a solo Deo.

¶ 14 Præ. Si angelus angelum illuminat, aut hoc est per abundantiam naturalis luminis, aut per abundantiam gratiæ: sed non primo modo, quia cum angelus qui cecidit fuerit de supremis angelis, habuit naturalia excellentissima, que in eo manent, vt dicit Dionys. 4. ca. de Diu. no. & sic demon angelum illuminaret, quod est absurdum: similiter nec per abundantiam luminis gr̄e, quia aliquis homo in statu vię est maioris gratiæ, quam inferiores angelicum ex virtute gratiæ aliqui homines transferantur ad ordinem superiorum angelorum, & sic homo in statu vię existens angelum illuminaret, quod est absurdum, ergo vnus alium non illuminat.

¶ 15 Præ. Dionys. dicit 4. ca. Cel. Hier. quod illuminatio est diuina sciētię assumptio: sed diuina sciētia non potest dici nisi quę est de Deo, vel quę est de rebus diuinis; vtrobet autem modo sciētiā diuinam non assumunt angeli, nisi a Deo, ergo vnus alium non illuminat.

¶ 16 Præ. Cum potentia intellectus angelici sit tota terminata per formas innatas, forme innatę sufficiunt ad omnia cognoscenda, quę angelus cognoscere potest, ergo non oportet, quod a superiori illuminetur ad aliquid cognoscendum.

¶ 17 Præ. Angeli omnes adinuicem specie differunt, vel saltem illi qui sunt diuersorum ordinum; sed nihil illuminatur a lumine alterius speciei: sicut res corporalis non illuminatur lumine spūali, ergo vnus angelus ab alio non illuminatur.

¶ 18 Præ. Lumen intellectus angelici est perfectius, quam lumen intellectus agentis nostri: sed lumen intellectus nostri agentis sufficit ad oēs species, quas a sensu accipimus, ergo & lumen intellectus angelici sufficit ad omnes species innatas, & sic non oportet, quod aliud lumen superaddatur.

SED CONTRA est, quod Dionys. dicit 4. cap. Cel. Hierar. quod ordo Hierar. est hos quidem illuminare, illos vero illuminari.

¶ 12 Præ. Sicut est ordo in herbis, ita est ordo in angelis, ut patet per Dion. sed in hominibus superiores illuminant inferiores, vt dicit Eph. 3. Mihi in sancto- rum minimo, data est gratia hæc, illuminare oēs, &c. & sic superiores angeli inferiores illuminant.

¶ 13 Præ. Lumen spūale est efficacius, quam corporale: sed superiora corpora illuminant inferiora, ergo & superiores angeli illuminant inferiores.

RESPON. Dicendū, qđ de lumine intellectuāli oportet nos loqui, ad similitudinē luminis corporalis: lumen autē corporale est mediū, quo videmus, & seruit nōo visui in duob. Vno modo in hoc, qđ per ipsum sit nobis visibile actu, qđ erat potentia visibile. Alio mō in hoc, qđ visus ipse confortatur ad videndū ex luminis natura. vñ & oportet esse lumen in cōpositione organi, vñ & lumen intellectuāle potest dici ipse vigor intellectus ad intelligendū, vel etid, quo aliqd sit nobis notū. Vñ secundū duo potest aliquid illuminari ab alio, scđo hōc quod eius intellectus confortat ad cognoscēda, & sicut hoc, qđ intellectus ex aliquo manu ducit in aliquid cognoscēda.

P. 4. s. med.

Ca. 7. s. med. illius.

Circa med. illius.

Cap. 5. ecel. Hierar. & c.

cl. 11. 11.

gnoſcendum. Et hæc duo coniunguntur in intellectu, ſicut pater cum aliquis per aliquod mediũ, quod mente concipit, intellectus eius confortatur ad alia videnda, quæ prius videre non poterat. Secundum hoc ergo vnus intellectus ab alio illuminari dicitur, in quantum traditur ei aliquod mediũ cognofcendi, quo intellectus confortatus poteſt in alia cognofcibilia, in quæ prius nõ poterat. Quod quidem dupliciter apud nos contingit. Vno modo per ſermonem, vt cum docens loquendo verbo ſuo tradit aliquod medium diſcipulo, per quod intellectus eius confortatur ad alia intelligenda, quæ prius intelligere non poterat, & ſic magiſter dicitur illuminare diſcipulum. Alio modo in quantum alicui proponitur aliquod ſenſibile ſignum, ex quo quis poteſt manuduci in alicuius intelligibilis cognitionem, & ſic dicitur ſacerdos illuminare populum ſecundum Dion. in quantum populo ſacramenta miniſtrat, & oſtendit quæ ſunt manuductiones in diuina intelligibilia, ſed angeli neque per ſenſibilia ſigna in cognitionem diuinorum deueniunt, neque intelligibilia media recipiunt cum uarietate & diſcurſu, ſicut nos recipimus, ſed immaterialiter. Et hoc eſt quod Dion. dicit 7. c. Cæleſtis Hierarchiæ, oſtendens quomodo ſuperiores angeli illuminantur. Contemplatiua inquit ſunt primæ angelorum eſſentiæ ſenſibilium ſymbolorum, aut intelligibilium ſpeculatiua, non ut uarietate ſcripturæ in Deum reductæ, ſed ſunt immaterialis ſcientiæ altiori lumine repletæ. Nihil ergo eſt aliud angelum ab angelo illuminari, quam confortari intellectum inferioris angeli per aliquod in ſpectum in ſuperiori ad alia cognofcenda. Et hoc quidem hoc modo fieri poteſt. Sicut. n. in corporib. ſuperiora ſunt, quaſi aduſ reſpectu inferiorum, ut ignis reſpectu aeris, ita & ſuperiores ſpiritus ſunt quaſi actus reſpectu inferiorum. Omnis autem potentia confortatur, & perficitur ex coniunctione ad actum ſuum. unde & corpora inferiora conſeruantur in ſuperiorib. quæ ſunt locorum, & ideo etiam inferiores angeli confortantur ex eorum continuatione ad ſuperiores, quæ quidem continuatio eſt per intuitum intellectus, & pro tanto dicuntur ab eis illuminari.

Ad PRIMVM ergo dicendum, quod Aug. loquitur de formatione ultima, qua mens formatur per gratiam, quæ eſt immediate a Deo.

Ad SECVNDVM dicendum, quod ab angelo illuminante non fit nouum lumen gratiæ vel naturæ, niſi ut participatum. Cum enim omne, quod intelligitur ex vi intellectualis luminis cognofcatur, ipſum cognitum in quantum hmoi includit in ſe in intellectuale lumen ut participatum, ex cuius uirtute habet intellectum confortare, ſicut pater qui maſter, tradit diſcipulo aliqd medium alicuius demonstrationis, in quo participatur lumẽ intellectus agentis, ut in ſtrumento. prima. n. principia ſunt quaſi inſtrumenta intellectus agentis, ut dicit Cõm. in 3. de Aia, & ſimiliter omnia principia ſecunda quæ continent propria media demonstrationum. unde per hoc quod ſuperior angelus ſuum cognitum alteri angelo demonſtrat, eius intellectus confortatur ad alia cognofcenda, quæ prius non cognofcebat. Et ſic non fit in angelo illuminato nouum lumẽ naturæ uel græ, ſed lumẽ quod prius erat confortatum per lumẽ cõſeruatũ in cognito pcepto a ſuperiori angelo.

Ad TERTIVM dicendum, quod non eſt ſimile de lumine corporali & ſpirituale, quodlibet enim corpus poteſt indifferenter illuminari a quocumq. lumi-

ne corporali, quod ipſo eſt, quia omne lumen corpore ad formas uiſibiles æqualiter ſe hæt, ſed non quodlibet ſpiritus poteſt æqualiter illuminari quodlibet lumine, quia quodlibet lumen non æqualiter continet formas intelligibiles, lumen enim ſupremum continet formas intelligibiles magis vniuerſales. Et ideo cum inferior intellectus ſit proportionatus ad accipiendum cognitionem per formas magis particulares, non ſufficit ei quod illuminetur a ſuperiori lumine, ſed oportet quod illuminetur lumine inferiori ad hoc quod in cognitionem reũ adducat, ſicut patet apud nos. Philoſophus apertus hæc cognitionem rerũ in principis vniuerſalis medicus autem conſiderat res maxime in particulari. unde nõ accipit immediate principia a primo philoſopho, ſed accipit immediate a naturali, qui hæc principia magis contracta, quam primus philoſophus. Naturalis autem cuius conſideratio eſt vniuerſalior quã medici, poteſt accipere immediate principia ſuæ conſiderationis a primo philoſopho cũ in lumine intellectus diuini reũ rationes maxime uniatur, quaſi in uno principio maxime vniuerſali, inferiores angeli nõ ſunt proportionati ad hoc, quod per id lumen ſolum cognitionem accipiant, niſi adiungat lumen ſuperiorum angelorum, in quo formæ intelligibiles contrahuntur.

Ad QUARTVM dicendum, quod angelus quodque alium angelum illuminat per medium, quod eſt ſine medio, per medium autem (ſpirituale tantum) licet angelus ſuperior illuminat medium, & medium illuminat inferiorem uirtute luminis ſuperioris angeli, ſine medio autem, ſicut cum angelus ſuperior angelum immediate ſub ſe exiſtente illuminat, nec oportet quod hoc modo contingat illuminationis illuminato quaſi eius mentem illudat, ſed quaſi cõtinuati adiuuicẽ, per hoc quod vnus alium uiuificat.

Ad QVINTVM dicendum, quod vnus & idem non eſt lumen, quod cognofcitur a ſuperiori angelo cognofcitur ab inferiori: ſed cognofcitur a ſuperiori angeli de illo eſt alia a cognitione inferioris, & ſic quiddam modo idem eſt lumen & quocumq. modo aliud. Nec ramentum ſequitur, quod ſecundum hoc quod eſt aliud, ſit creatũ a ſuperiori angelo, quia res non per ſe ſubſiſtentes, non ſunt per ſe color, ſed coloratum ut dicitur 7. Met. unde non fit ipſum lumen angeli, ſed fit ipſum illuminatum, de potentia illuminato, actu illuminatum.

Ad SEXTVM dicendum, quod ſicut in illuminatione corporali non remouetur aliqua forma, ſed ſola priuatio luminis quæ eſt tenebra, ita etiam in illuminatione ſpirituale. unde non oportet, quod ſit aliqua corruptio, ſed ſolum negationis remouio.

Ad SEPTIMVM dicendum, quod illud lumẽ angeli quod illuminari dicitur, nõ eſt perfectio eſſentiæ ipſius angeli, quo illuminari dicitur, ſed perfectio ſecũda quæ redit ad genus accidentale: nec ſequitur quod accidens extendat ultra ſubiectum, quia illa cognitio qua illuminatur ſuperior angelus, non eſt in angelo inferiori eadem numero, ſed ſpẽ & rone in quantum eſt ei uſdem, ſicut & eadem ſpẽcie, nõ numero lumẽ eſt in aere illuminato, & ſole illuminante.

Ad OCTAVM dicendum, quod per lumen fit a quod intelligibile actu, quod prius erat intelligibile in potentia, ſed hoc poteſt eſſe dupliciter. Vno modo a quod id quod eſt in ſe intelligibile in potentia, fit intelligibile actu ut in nobis accidit, & ſic lumine non indiget angelicus intellectus, cum non abſtinet ſpẽm a phantaſmatibus. Alio modo ita quod illud, quod

3. y. ecc. Hic rar. parte 1.
med. illi.

quod est intelligibile in potentia alicui intelligēti, fiat ei intelligibile actu: sicut nobis fiunt subtilitāe superiores intelligibiles actu per media quib. in eorum cognitionem devenimus, & hoc modo intellectus angeli lumine indiget ad hoc, ut ducatur in actuale cognitionē eorum, ad quā cognoscenda est in potentia.

Ad ix. dicendum, quod illuminatio, qua unus angelus alium illuminat, non est de his quae ad naturalem cognitionem angelorum pertinent; quia sic omnes ex principio suae conditionis perfectā habent naturalem cognitionē, nisi forte ponerem quod superiores essent causa inferiorū, quod est contra fidem: sed cognitio ista est de his quae reuelantur angelis, eorum cognitionē naturalem excedentibus, sicut de diuinis mysteriis pertinentibus ad ecclesiam superiorē uel inferiorē. Vñ, & ponitur actio Hierarchica a Dionysio nec sequitur quod quāuis oēs uerbum uideant, quod quicquid uidet in uerbo superiores angeli, uideant & inferiores.

Ad x. dicendum, quod quando unus angelus ab alio illuminatur, non infunduntur ei nouae spēs: sed ex eisdem spēs, quas prius habebat intellectus eius confortatus per lumen superioris, modo predicto efficitur plarium cognoscituum: sicut & nisi intellectus confortatus per lumen diuinū, & angelicum ex eisdem phantasmatibus in plarium cognitionem peruenire potest, quam per se posset.

Ad xi. dicendum, quod quāuis in angelis non sit aliqua obscuritas erroris: est tamen in eis aliquorū nescientia, quae naturalem eorum cognitionem excedunt, & propter hoc illuminatione indigent.

Ad xii. dicendum, quod nulla res quantumcūque materialis, recipit aliquid secundum id quod est formale in ipsa: sed solum secundum id quod est materiale in ea, sicuti anima nostra non recipit illuminationem ratione intellectus agentis: sed ratione possibilis, uelut etiam res corporales non recipiunt aliquam impressionem ex parte formae, sed ex parte materiae, & tamen intellectus possibilis noster est simplicior, quam aliqua forma materialis. Ita est & intellectus angeli illuminatur secundum id, quod habet de potentialitate: quāuis ipse sit nobilior intellectu agente nostro, qui non illuminatur.

Ad xiii. dicendum, quod auctoritas illa intelligenda est de his, quae pertinet ad cognitionē beatitudinis, in quibus omnes angeli illuminantur a Deo.

Ad xiiii. dicendum, quod ista illuminatio de qua loquimur, fit per lumen gratiae perficiens lumen naturae: nec tamen sequitur, quod homo in statu uigilantiae possit illuminare angelum. non enim habet maiore gratiam in actu, sed solum in uirtute, quia habet gratiam per quam uel ex qua potest mereri perfectiore statu: sicut etiam pullus equi statim natus est maior uirtute, quam asinus, minor autē actuali quantitate.

Ad xv. dicendum, quod cum dicitur quod illuminatio est diuinae scientiae assumptio, scientia autē diuina: quia ex diuina illuminatione originē habet.

Ad xvi. dicendum, quod omnia cognoscenda, quae naturali cognitione ab angelo cognoscuntur: sed ad ea quae sunt supra naturalem cognitionē indigent lumine altiori.

Ad xvii. dicendum, quod in angelis spēs differentibus non oportet, quod sit lumen intelligibile spēs differentes: sicut & in corporibus, specie differentibus, est idē spēs color, & hoc est praecipue uerū de lumine gratiae, quae etiā in hominibus, & in angelis est eadem spēs.

Ad xviii. dicendum, quod lumen intellectus agentis in nobis sufficit ad ea, quae sunt cogniti-

onis naturalis: sed ad alia requiritur altius lumen, ut fidei uel Prophetiae.

ARTICVLVS II.

Utrum inferior Angelus semper illuminetur a superiori, uel quandoque a Deo immediate.

Secundo quaeritur, utrum inferior angelus illuminetur a superiori, uel quōque a Deo immediate. Et uidetur quod quōque a Deo immediate. Angelus enim inferior est in potentia ad gratiam affectus, & intellectus illuminationem; sed tamen suscipit de gratia a Deo quātū est capax, ergo tamen suscipit de illuminatione a Deo quātū est capax, & ita immediate a Deo illuminatur non per angelū inter mediū.

¶ 2. Praet. Sicut inter Deū & inferiores angelos sunt mediū superiores: ita inter superiores & nos sunt mediū inferiores; sed superiores angeli quādoque illuminant nos immediate, sicut Seraphim illuminant Iliam ut patet Ila. 6. ergo angeli quandoque illuminantur immediate a Deo.

¶ 3. Praet. Sicut est ordo quidam determinatus in substantiis spiritualibus: ita & in corporalibus, sed quandoque in rebus corporalibus diuina uirtus operatur praetermissis causis medijs, sicut cum suscitatur mortuum non cooperante corpore calefit, ergo etiam, & quandoque illuminat inferiores angelos sine ministerio superiorum.

¶ 4. Praet. Quicquid potest uirtus inferior, potest superior. si ergo angelus superior potest illuminare inferiorem angelum, multo fortius Deus potest immediate cum illuminare, & ita non oportet, quod illuminationes diuinae semper deterantur per superiores ad inferiores.

SED CONTRA est, quod dicit Dion. hanc legē esse diuinitatis immobiliter firmatam, ut inferiora reducatur in Deū mediantibus superioribus, ergo nūquā illuminant inferiores immediate a Deo.

¶ 2. Praet. Sicut angeli secundum naturam sunt superiores corporibus ita superiores inferioribus praeminēt; sed nihil fit a Deo in corporalibus rebus, nisi ministerio angelorū, quātū ad eorū gubernationē pertinet, ut patet per Aug. 3. de Trini. ergo nihil fit a Deo in inferioribus angelis, nisi mediantibus superioribus.

¶ 3. Praet. A corporibus superioribus non mouetur inferiora corpore nisi per media, sicut terra a Caelo mediante aere: sed ita est ordo in corporibus sicut in spiritibus, ergo & summi spiritus non illuminant inferiores, nisi per medios.

RESPON. dicendum, quod ea bonitate diuina procedit, quod ipse de perfectione sua creaturis comunicet secundum earum proportionem. Et idō non solum tantum comunicat eis de sua bonitate, quod in se sint bona & perfecta: sed et ut alijs perfectione largiantur, Deo quodammodo cooperante. Et hic est nobilissimus modus diuinae imitationis. Vnde dicit Dion. 3. c. Cele. Hierar. quod oīum diuinitus est Dei cooperatore fieri. Et exinde procedit ordo, quod est in angelis, quod quidam alios illuminant: sed circa hunc ordinē quodam diuersimode opinantur. Qui dam enim aestimant hūc ordinē ita esse firmiter stabilitum, ut numquam praeter ipsum aliquid accidat: sed in omnibus & semper hic ordo seruetur. Alii uero aestimant, ita hunc ordinem stabilem uel stabilitum, ut secundum hunc ordinem eueniat ut frequenter, quandoque tamen ex causis necessarijs praetermittatur: sicut etiam naturalium rerū cursus mutatur diuina dispensatione, aliqua noua causa suborta, ut patet in miraculis. Sed prima opinio uidetur rationabilior propter tria. Primo, quia cum sit de dignitate superiorum angelorū,

1. p. q. 106. art. 2.

Cap. 5. Cel. Hierarch. 8. medio.

1. de Trin. 6. 4. circa med. 1. com. 1.

A medio

vt p̄ eos inferiores illuminentur, dignitati eorum derogaretur, si quis; præter eos illuminarentur. Sedo quæ ratio aliqua sunt Deo, q̄ est summe Imobilis, p̄p̄iniora, tanto debent esse immobilia. unde corpora inferiora, quæ maxime à Deo distant, quandoque deficientia cursu naturali: corpora uero celestia semper naturalem motum seruant. Unde non v̄t esse rationabile, ut ordo celestium spirituum, qui sunt Deo propinquissimi, aliqui immutetur. Tertio, quia in reb. quæ pertinent ad statum nature, non fit aliqua immutatio diuina uirtute, nisi p̄p̄ aliquod melius, s. poterit aliquid, quod prius ad gratiã, vel gloria, sed statum gloriæ in quo ordines angelorum distinguuntur, nullus est aliorum status, unde non uidetur rationabile ut ea, quæ ad ordines angelorum spectant, aliquando immutentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ & de gratia, & de illuminatione dat Deus angelis secundum eorum capacitatem, differenter tamen; quia gra, q̄ ad effectum pertinet immediate a Deo omnib. datur, eo quod in voluntatib. eorum nõ est ordo, ut unus in alium imprimere possit, sed illuminatio descendit a Deo in ultimos per primos & medios.

AD II. Dicendum, quod Dion. 13. cap. Cælest. Hierar. dupliciter soluit. vno modo quod ille angelus qui ad purgandum prophete labia missus est, cum de inferioribus fuerit, æquiuoce tamen Seraphin dictus est, eo quod incendendo purgavit calculo scilicet ignito, quem forcipe tulerat de altari, dicitur Seraphin quasi ardens vel incendens. Alio modo sic, dicitur, quod ille angelus inferioris ordinis, quia labia prophete purgavit, non intēdebat reducere in seipsum, sed in Deum, & in superiorē angelum: quia utriusque uirtute agebat. unde ostēdit ei Deum & superiorē angelum: sicut etiam Episcopus dicitur absoluerē aliquem, quādo sacerdos auctoritate eius absoluit. Et sic non oportet quod Seraphin æquiuoce dicatur, neque quod Seraphi prophetam purgauerit immediate.

AD TERTIVM Dicendum, quod cursus naturalis habet aliquem statum nobiliorem propter quē dignum est ut quandoque immutetur: sed statu gloriæ nihil est nobilius, & ideo non est simile.

AD III. Dicendum, q̄ nõ est ex impotentia Dei, vel superiorū angelorū quod inferiores mediārib. medijs a Deo, & primis angelis illuminantur, sed est ad hoc, ut seruetur dignitas & perfectio oīum, quod est dum plures in eodem, Deo cooperantur.

ARTICVLVS III.

Utrum Angelus alium illuminando eum purget.

TERTIO queritur, utrum unus angelus alium illuminando eum purget. Et uidetur quod non. Purgatio enim est ab impuritate: sed in angelis non est aliqua impuritas, ergo unus alium purgare nõ est. Sed dicendum, quod purgatio illa non intelligitur a peccato, sed ab ignorantia siue nescientia.

¶ Sed contra. Cum illa ignorantia non possit esse in beatis angelis ex peccato, quia in eis nullum fuit, non erit nisi ex natura, sed quæ sunt naturalia, non remouentur natura manēte, ergo angelus ab ignorantia purgari non potest.

¶ Præter. Illuminatio tenebras pellit, in angelis autem non possunt intelligi alie tenebræ nisi ignorantia uel nescientia: si ergo per purgationem nescientia remouetur, purgatio & illuminatio idem erunt, nec debent distinguī. sed dicendum, quod illuminatio respicit terminum a quo, purgatio uero terminum a quo.

¶ Sed contra. In nullo medio ē iuenire terminū p̄-

ter terminum a quo & terminum ad quē. si ergo istæ duæ actiones Hierar. distinguuntur per ceteros terminos a quo & ad quem, non erit ponere tertiam actionem quod est contra Dionys. qui tertio loco ponit perfectionem.

¶ Præter. Quamdiu est aliquid in statu p̄ficiendi, nõ est perfectum: sed cognitio angelorū alio modo scit utque ad diem iudicii ut magister dicit 12. Sentent. n. di. ergo nunc unus alium perficere nõ potest.

¶ Præter. Sicut illuminatio est causa purgationis, est perfectio: sed causa est prior causato, ergo sicut illuminatio præcedit perfectionem: ita præcedit purgationem, si purgatio sit a nescientia.

¶ Sed contra est, quod Dion. hinc actiones hoc modo distinguit, & ordinat 3. c. Cælest. Hierar. dicit quod ordo Hierar. est hos quidem purgari, illos uero purgare: hos illuminari, illos uero illuminare: hos quidem perfici, illos autem perficere.

RESPON. Dicendum, q̄ istæ tres actiones in angelis non nisi ad acceptionem cognitionis pertinent, ut dicit Dio. 7. c. Cælest. Hierar. q̄ purgatio & perfectio & illuminatio est diuina scientia aliam p̄ticipio distinctio uero eorum hoc modo accipienda est. In qualibet n. generatione uel mutatione, est duos terminos inuenire, s. terminum a quo & terminum ad quem: uterque autem diuersimode inuenitur in diuersis. In quibusdam n. terminus a quo, est aliquid contrarium perfectioni acquirēde, sicut nigredo est contraria albedini, que per dealbationem acquiruntur. Quandoque uero perfectio acquirēda, non habet contrarium directè sed procedunt in subiecto dispositiones, que sunt contrarie dispositionib. ordinantib. ad perfectionem inducendam: sicut in corporis animatione. Quæ uero nihil præsupponitur, nisi priuatione negatio introducēde formæ, sicut in aere illuminando præcedunt tenebræ, que per lucis presentiam remouentur. Similiter est terminus ad quem, quandoque est unus t̄m, ut in dealbatione terminus ad quem est albedo, quæque uero sunt duo terminus ad quem, quorum unus ad statum ordinatur, sicut patet in alteratione elementorum, cuius terminus unus est dispositio, quæ est necessitas: alius autem ipsa forma substantialis. In acceptione igitur cognitionis quantum ad terminum a quo, inuenitur prædicta diuersitas: quia quandoque in accipiente sciam præexistit error contrarius scientiæ acquirēde, quæque uero dispositiones contrariæ: sicut impuritas carnis, aut immoderata occupatio circa res seculares uel aliquid aliud: quandoque uero præexistit in alio modo cognitionis priuatio, uel negatio scientiam in cognitione de die in die p̄ficiamus, & sic modo est accipere terminum a quo in Angelis. et parte aut terminum ad quem est iuenire in acceptione cognitionis duos terminos, primus est id, quo intellectus perficitur ad aliquid cognoscendum, sicut forma intelligibilis, aut lumē intelligibile, quodcumque cognitionis medium. Secundus aut terminus est ipsa cognitio, q̄ exinde procedit, que est terminus in acceptione cognitionis. Sic igitur purgatio est in angelis per remotionem nescientie. Vñ dicit Dio. 7. c. Cælest. Hierar. q̄ diuine sciẽtiam aliam p̄ticipio est purgans ignorantiam. Illuminatio uero est p̄ticipio terminum ad quē, unde dicit ibidem q̄ illuminantur angeli in quantum eis aliquid manifestat per aliorum illuminationem: sed perfectio est quantum ad ipsam terminum ultimum. vñ dicit q̄ perfectio est quantum ad ipsam terminum ultimum. Et hoc modo intelligit differētia illuminationis & perfectio, sicut formatio uisus p̄ticipio terminum ad quem.

...sibilis & cognitio ipsius visibilis. & secundum hoc Dion. in Eccle. Hierar. c. 5. dicit, quod ordo diaconorum est ad purgandum institutus, sacerdotum ad illuminandum, Episcoporum ad perficiendum. quia. s. dyaconi habebant officium super Cathecuminos & energuminos, in quibus sunt dispositiones contrariae illuminationi, quae eorum ministerio remouentur. sacerdotum autem officium est populo sacramenta communicare, & ostendere, quae sunt quasi quaedam media, quibus deducimur in diuina: Episcoporum autem officium est populo aperire spiritalia, quae erant in sacramentorum significatione uelata.

Ad PRIMVM ergo dicendum, quod sicut dicit Dion. 7. c. Eccle. Hier. purgatio in angelis non est intelligenda ab aliqua impuritate, sed solummodo a nescientia.

Ad SECUNDVM dicendum, quod aliqua negatio, uel defectus dicitur esse ex natura dupliciter. Vno modo, quasi sit natura debitu talē negationē habere, sicut non habere. rōnē est natura alino, & hōi naturalis defectus numquā remouet tali natura remanente. Alio modo, quā non est natura debitum, talē perfectionē habere, dicitur esse negatio ex natura, & p̄cipue quā natura facultas non sufficit ad hōi perfectionem acquirendā, & talis naturalis defectus tollitur: sicut de ignorantia quam pueri habent, & de defectu gloriae qui a nobis tollitur per gloriae collationē, & similiter etiam ab angelis nescientia aufertur.

Ad TERTIVM dicendum, quod illuminatio & purgatio se habet in acquisitione scientiae angelicae, sicut generatio & corruptio in acquisitione formae naturalis, quae quidem sunt unum subiecto: differunt autē ratione.

Ad QUARTVM patet responsio ex dictis.

Ad QUINTVM dicendum, quod perfectio non accipitur in proposito respectu totius cognitionis angelicae: sed respectu unius cognitionis tantum, quae perficitur dum in cognitione alicuius rei perficitur.

Ad SEXTVM dicendum, quod sicut forma est quoddammodo causa materiae inquantū dar ei esse actū, quodam uero modo materia est causa formae, inquantū sustentat ipsam: ita etiam quoddammodo ea quae sunt ex parte formae sunt priora his quae sunt ex parte materiae, quaedam uero e conuerso. & quia priuatio se tenet ex parte materiae, ideo remotio priuationis est prior introductione formae naturaliter secundum ordinem, quo materia est prior forma, qui dicitur ordo generationis: sed introductio formae est prior illo ordine quo forma est prior materia, qui est ordo perfectionis, & eadem ratio est de ordine illuminationis & perfectionis.

ARTICVLVS IIII.

Primum unus angelus alij loquatur.

QUARTO queritur, utrum vnus angelus alij loquatur. & videtur quod non. quia, ut dicit Greg. in Mora. 18. & super illud Iob 28. Non adequabitur ei aurum uel uitrum, tunc erit vnus conspicibilis alteri, sicut nunc est unusquisque sibi: sed nunc non oportet quod aliquis sibi loquatur ad hoc, quod conceptum suum cognoscat. ergo nec in patria erit necessarium, ut vnus alteri loquatur ad suum conceptum demonstrandum. ergo nec in angelis, qui sunt beati necessaria est locutio.

¶ 2 Præt. Greg. ibidem dicit. Cum vnusquisque uult attenditur, simul & conscientia penetratur. ergo non requiritur ibi locutio ad hoc, quod vnus alterius conceptum sciat.

¶ 3 Præt. Maximus in com. super Eccle. Hier. 2. c. sic dicit de angelis loquēs. In incorporalitate cōsistētēs,

A & in alterutrum accedentes & discedentes, omni sermone expressius alterutrorum sensus speculantes, quodammodo mutuo disputant per silentium uerbi edicantes alterutris: sed silentium locutioni opponitur. ergo angeli cognoscunt inuicem sensus suos sine locutione.

¶ 4 Præt. Omnis locutio est per aliquod signum: sed signum non est nisi in sensibilibus: quia signum est praeter speciem quam ingerit sensibus &c. ut habetur 1. dist. 4. sentent. ergo cum angeli non accipiant scientiam a sensibilibus non accipient cognitionem per aliqua signa, & ita nec per locutionem.

¶ 5 Præt. Signum videtur esse id, quod est notius quo ad nos, minus autem notum secundum naturam, & secundum hoc distinguit Com. in princ. libi. Physic. demonstrationem signi contra demonstrationem simplicem, quae est demonstratio propter quid: sed angelus non accipit cognitionem ex his quae sunt posteriora in natura. ergo nec per signum, & ita non per locutionem.

¶ 6 Præt. In omni locutione oportet esse aliquid, quod excitet audientem ad attendendum uerbis loquentis: quod apud nos est ipsa vox loquentis: hoc autem non potest poni in angelo. ergo nec locutio.

¶ 7 Præt. Ut Plato dicit, sermo ad hoc datus est nobis, ut cognoscamus uoluntatis indicia: sed vnus angelus cognoscit indicia uoluntatis alterius angeli per seipsum quia sunt spiritalia & oīa spiritalia ab angelo eadē cognitione cognoscuntur. unde cū angelus per seipsum spiritali naturam alterius angeli cognoscat, per seipsum cognoscat uoluntatem ipsius. & ita non indigent aliqua locutione.

¶ 8 Præt. Formae intellectus angelici ordinatur ad cognitionem rerum, sicut rationes rerum in Deo ad earum productionem, cum sint similes eis: sed per rationes ideales producitur res & quicquid est in re uel intus uel extra. ergo & angelus per formas intellectus sui cognoscit angelum & omne quod est intrinsecum angelo: & ita cognoscit conceptum eius, & sic idem quod prius.

¶ 9 Præt. Locutio in nobis duplex est scilicet interior & exterior, exterior autem in angelis non ponitur, alias oporteret quod uoces formarēt dum vnus alij loqueretur, locutio autem interior non est nisi cogitatio, ut patet per Anselmum & Augustinum: ergo in angelis non potest poni locutio, praeter cogitationem.

¶ 10 Præt. Auicenna dicit quod in nobis causa locutionis est multitudo desideriorum, quam constat ex multis defectibus prouenire: quia desiderium est rei non habitae, ut Augustinus dicit. cum ergo in angelis non sit ponere defectuum multitudinem, non erit in eis ponere locutionem.

¶ 11 Præt. Vnus angelus non potest alterius cogitationem cognoscere per essentiam ipsius cogitationis: cū non sit per essentiam intellectui eius praesens. ergo oportet quod per aliquam speciem eam cognoscat: sed angelus per seipsum sufficit ad cognoscendum oīa quae naturaliter sunt in alio angelo per species innatas. ergo eadem ratione per easdem species cognoscat omnia, quae uoluntate fiunt in alio angelo, & ita non uidetur quod in angelis sit ponenda locutio ad hoc, quod conceptus vnus alteri innotescat.

¶ 12 Præt. Nutus & signa non sunt ad auditum, sed ad uisum: locutio autem sit ad auditum: angeli autē conceptus suos mutuo sibi indicant nutibus & signis, ut dicitur 1. Cor. 13. in glo. super illud, si linguis &c. ergo non communicant per locutionem.

Quæst. disp. S. Tho. YY ¶ 13 Præt.

Magister 4. sent. dist. 1. 6.

In proximo. Super libro Phy. amc.

In lib. 13. de est dialogus de scientia inter med. & hūm.

Ansel. in 9. cap. 5. & 26. & Augu. in lib. de Magistro ca. 1. in 8. to. 1.

Gl. ord. ibi.

¶ 13 Præter. Locutio est motus quidam cognoscitiue virtutis: sed motus cognoscitiua terminatur ad animam. & non ad id, quod est extra. ergo per locutionem non ordinatur Angelus ad alium, vt ei suum conceptum demonstrat.

¶ 14 Præter. In omni locutione oportet manifestari aliquid ignotum per motum, sicut nos manifestamus conceptus nostros per sonos sensibiles: sed hoc in angelis non potest poni: quia angeli natura quæ est alteri angelo naturaliter nota, est infigurabilis: vt dicit Dionysius. & sic non potest in ea fieri aliquid, quo monstratur id, quod est in ea ignotum: ergo locutio in angelis esse non potest.

¶ 15 Præter. Angeli sunt quadam naturalia lumina: sed lumen ex hoc ipso, quod videtur, seipsum totaliter manifestat. ergo ex hoc ipso, quod angelus videtur, totaliter cognoscitur omne illud, quod in ipso est, & sic locutio in eis locum non habet.

SED CONTRA, est quod dicitur 1. Cor. 14. Si linguis hominum loquar, & angelorum: sed frustra est lingua si non esset locutio. ergo angeli loquuntur.

¶ 2 Præter. Quod potest virtus inferior, potest superior secundum Boetium: sed hoc potest conceptum suum alteri homini reuelare. ergo similiter angelus potest, hoc autem est eum loqui. ergo in eis est locutio.

¶ 3 Præter. Damascus dicit, quod angeli sermone prolati sine voce tradunt subiunctis voluntates, & consilia. & intelligentias: sermo autem non est, nisi per locutionem. ergo in angelis est locutio.

RESPON. Dicendum, quod in angelis aliquem modum locutionis ponere oportet. Cum enim angelus secreta cordis non cognoscat specialiter, & directe, vt in præcedenti quaestione de cognitione angelorum habitum est: oportet quod vnus alteri manifestet suum conceptum, & hæc est locutio angelorum. In nobis enim locutio dicitur ipsa manifestatio interioris verbi, quod mente concipimus. Quomodo autem angeli suos conceptus alijs manifestent, oportet accipere ex similitudine rerum naturalium, eo quod formæ naturales sunt quasi imagines immaterialium, vt Boetius dicit. Inuenimus autem formam aliquam existere in materia tripliciter. Vno modo, imperfecte, medio modo inter potentiam, & actum, sicut formæ, quæ sunt in fieri. Alio modo, in actu perfecto, perfectione dico, qua habens formam est perfectum in seipso. Tertio modo, in actu perfecto, secundum quod habens formam potest communicare alteri perfectionem. Aliquid enim est in se lucidum, & alia illuminare non potest. Similiter & intelligibilis forma in intellectu existit tripliciter. Primo, quasi medio modo inter potentiam, & actum: quando scilicet est in habitu. Secundo, vt in actu perfecto quantum ad ipsum intelligentem: & hoc est quando intelligens actu cogitat formam, quam penes se habet. Tertio vero, in ordine ad alterum. & transitus quidem de vno in alterum est quasi de potentia in actum per voluntatem. Ipsa enim voluntas angeli facit, vt actualiter se conuertat ad formas, quas in habitu habebat, & similiter voluntas facit, vt intellectus angeli ad hunc perfectius fiat in actu formæ penes ipsum existentis, vt non solum in se, sed in ordine ad alium tali forma perficiatur. & quando sic est, tunc alius angelus eius cognitionem percipit, & secundum hoc dicitur alteri angelo loqui, & similiter est apud nos si intellectus noster posset ferri in intelligibilia immediate: sed quia intellectus noster a sensibilibus naturaliter accipit, oportet quod ad interiores conceptus exprimendos quedam sensibilia signa aptentur, quibus cognitiones cordium nobis manifestentur.

de Conso. p. 4. a med. illius.

de 1. de medium.

Q. præced. ar. 13.

In libr. de Trin. inter princ. & medium.

E AD PRIMUM ergo dicendum, quod verbum Gregorius potest intelligi & de corporali visione & de spiritali. In patria enim sanctorum corporibus glorificatis vnus corporali oculo poterit videre intima corporis alterius, quod nunc non potest et inspicere in seipso quia corpora gloriosa erunt quasi peruisa. vnde ibidem Gregorius parat ea vitro. Similiter et oculo spiritali vnusquisque que videbit an alius habeat charitatem & mensuram charitatis, quod nunc non potest scire aliquis de seipso. Non tamen oportet quod actuales cogitationes ex voluntate dependent vnus in altero cognoscatur.

AD SECUNDUM dicendum, quod conscientia alterius dicitur penetrari quantum ad habitum, & non quantum ad actuales cogitationes.

AD TERTIUM dicendum, quod silentium in partu locutionem vocalem qualis est in nobis, non spirituales qualis est in angelis.

AD QUARTUM dicendum, quod signum proprie loquendo non potest dici aliquid, ex quo deueniat in cognitionem alterius quasi dicuntur, & secundum hoc signum in angelis non est, cum eorum scientia non sit discursiua, ut in præcedentibus est habitum. & per hoc est in nobis signa sunt sensibilia, quia nostra cognitio que dicitur sua est a sensibilibus oritur: sed communiter possumus signum dicere, quod cumque notum in quo aliquid cognoscatur, & secundum hoc forma intelligibilis potest dici signum rei quæ per ipsam cognoscitur. Sic angeli cognoscunt res per signa, & sic vnus angelus per signum alij loquitur, scilicet per speciem cuius actu intellectus eius fit in ordine ad alium.

AD QUINTUM dicendum, quod quamuis in naturalibus quorum effectus sunt nobis magis nota quam causa, signum sit id, quod est posterius in natura, non de ratione signi proprie accepta, non est quod sit ut vnus vel posterius in natura: sed solummodo quod vnus nobis præcognitum. vnde quandoque accipimus effectus ut signa causarum, ut pulsus sanitatis: quandoque vero causas signa effectuum, sicut dispositiones corporum celestium signa imbrium & pluarum.

AD SEXTUM dicendum, quod angeli ex hoc ipso quod se ad alios conuertunt, dum in actu aliarum formarum in ordine ad alios, quodammodo ad alios excitant ad eis intendendum.

AD VII. dicendum, quod angelus eodem ordine cognoscit omnia spiritualia. sicut intellectualiter: sed hoc quod est cognoscere per se vel per alterum non pertinet ad cognitionis speciem, sed magis ad modum accipiendi cognitionem: unde non oportet quod si vnus angelus cognoscit naturam alterius angeli per seipsum, quod est locutio alterius per seipsum cognoscat, quia cognitio angeli non est ita cognoscibilis alteri angelo sicut eius natura.

AD OCTAVUM dicendum, quod ratio illa procederet si forma intellectus angelici essent ita efficaces ad cognoscendum sicut sunt rationes rerum in Deo efficaces ad producendum: sed hoc non potest esse verum, cum nulla sit æqualitas creaturæ ad creaturam.

AD NONUM dicendum, quod quamuis in angelis non sit locutio exterior, sicut in nobis, scilicet per signa sensibilia: est tamen alio modo, ut ipsa ordinatio cognitionis ad alterum exterior locutio in angelis dicitur.

AD X. dicendum, quod multitudo desideriorum propter id est causa locutionis, quia ex multitudine desideriorum sequitur multitudo conceptuum, quod non possunt nisi vnus vnus valde varijs exprimi. Alia autem bruta habent valde paucos conceptus, quos paucis naturalibus signis exprimunt. vnde cum in angelis sint multi conceptus requiritur et ibi locutio. Nec multitudo conceptuum

17. q. 1. ar. 1. q. 2. ar. 1. q. 3. ar. 1. q. 4. ar. 1. q. 5. ar. 1. q. 6. ar. 1. q. 7. ar. 1. q. 8. ar. 1. q. 9. ar. 1. q. 10. ar. 1. q. 11. ar. 1. q. 12. ar. 1. q. 13. ar. 1. q. 14. ar. 1. q. 15. ar. 1. q. 16. ar. 1. q. 17. ar. 1. q. 18. ar. 1. q. 19. ar. 1. q. 20. ar. 1. q. 21. ar. 1. q. 22. ar. 1. q. 23. ar. 1. q. 24. ar. 1. q. 25. ar. 1. q. 26. ar. 1. q. 27. ar. 1. q. 28. ar. 1. q. 29. ar. 1. q. 30. ar. 1. q. 31. ar. 1. q. 32. ar. 1. q. 33. ar. 1. q. 34. ar. 1. q. 35. ar. 1. q. 36. ar. 1. q. 37. ar. 1. q. 38. ar. 1. q. 39. ar. 1. q. 40. ar. 1. q. 41. ar. 1. q. 42. ar. 1. q. 43. ar. 1. q. 44. ar. 1. q. 45. ar. 1. q. 46. ar. 1. q. 47. ar. 1. q. 48. ar. 1. q. 49. ar. 1. q. 50. ar. 1. q. 51. ar. 1. q. 52. ar. 1. q. 53. ar. 1. q. 54. ar. 1. q. 55. ar. 1. q. 56. ar. 1. q. 57. ar. 1. q. 58. ar. 1. q. 59. ar. 1. q. 60. ar. 1. q. 61. ar. 1. q. 62. ar. 1. q. 63. ar. 1. q. 64. ar. 1. q. 65. ar. 1. q. 66. ar. 1. q. 67. ar. 1. q. 68. ar. 1. q. 69. ar. 1. q. 70. ar. 1. q. 71. ar. 1. q. 72. ar. 1. q. 73. ar. 1. q. 74. ar. 1. q. 75. ar. 1. q. 76. ar. 1. q. 77. ar. 1. q. 78. ar. 1. q. 79. ar. 1. q. 80. ar. 1. q. 81. ar. 1. q. 82. ar. 1. q. 83. ar. 1. q. 84. ar. 1. q. 85. ar. 1. q. 86. ar. 1. q. 87. ar. 1. q. 88. ar. 1. q. 89. ar. 1. q. 90. ar. 1. q. 91. ar. 1. q. 92. ar. 1. q. 93. ar. 1. q. 94. ar. 1. q. 95. ar. 1. q. 96. ar. 1. q. 97. ar. 1. q. 98. ar. 1. q. 99. ar. 1. q. 100. ar. 1. q. 101. ar. 1. q. 102. ar. 1. q. 103. ar. 1. q. 104. ar. 1. q. 105. ar. 1. q. 106. ar. 1. q. 107. ar. 1. q. 108. ar. 1. q. 109. ar. 1. q. 110. ar. 1. q. 111. ar. 1. q. 112. ar. 1. q. 113. ar. 1. q. 114. ar. 1. q. 115. ar. 1. q. 116. ar. 1. q. 117. ar. 1. q. 118. ar. 1. q. 119. ar. 1. q. 120. ar. 1. q. 121. ar. 1. q. 122. ar. 1. q. 123. ar. 1. q. 124. ar. 1. q. 125. ar. 1. q. 126. ar. 1. q. 127. ar. 1. q. 128. ar. 1. q. 129. ar. 1. q. 130. ar. 1. q. 131. ar. 1. q. 132. ar. 1. q. 133. ar. 1. q. 134. ar. 1. q. 135. ar. 1. q. 136. ar. 1. q. 137. ar. 1. q. 138. ar. 1. q. 139. ar. 1. q. 140. ar. 1. q. 141. ar. 1. q. 142. ar. 1. q. 143. ar. 1. q. 144. ar. 1. q. 145. ar. 1. q. 146. ar. 1. q. 147. ar. 1. q. 148. ar. 1. q. 149. ar. 1. q. 150. ar. 1. q. 151. ar. 1. q. 152. ar. 1. q. 153. ar. 1. q. 154. ar. 1. q. 155. ar. 1. q. 156. ar. 1. q. 157. ar. 1. q. 158. ar. 1. q. 159. ar. 1. q. 160. ar. 1. q. 161. ar. 1. q. 162. ar. 1. q. 163. ar. 1. q. 164. ar. 1. q. 165. ar. 1. q. 166. ar. 1. q. 167. ar. 1. q. 168. ar. 1. q. 169. ar. 1. q. 170. ar. 1. q. 171. ar. 1. q. 172. ar. 1. q. 173. ar. 1. q. 174. ar. 1. q. 175. ar. 1. q. 176. ar. 1. q. 177. ar. 1. q. 178. ar. 1. q. 179. ar. 1. q. 180. ar. 1. q. 181. ar. 1. q. 182. ar. 1. q. 183. ar. 1. q. 184. ar. 1. q. 185. ar. 1. q. 186. ar. 1. q. 187. ar. 1. q. 188. ar. 1. q. 189. ar. 1. q. 190. ar. 1. q. 191. ar. 1. q. 192. ar. 1. q. 193. ar. 1. q. 194. ar. 1. q. 195. ar. 1. q. 196. ar. 1. q. 197. ar. 1. q. 198. ar. 1. q. 199. ar. 1. q. 200. ar. 1. q. 201. ar. 1. q. 202. ar. 1. q. 203. ar. 1. q. 204. ar. 1. q. 205. ar. 1. q. 206. ar. 1. q. 207. ar. 1. q. 208. ar. 1. q. 209. ar. 1. q. 210. ar. 1. q. 211. ar. 1. q. 212. ar. 1. q. 213. ar. 1. q. 214. ar. 1. q. 215. ar. 1. q. 216. ar. 1. q. 217. ar. 1. q. 218. ar. 1. q. 219. ar. 1. q. 220. ar. 1. q. 221. ar. 1. q. 222. ar. 1. q. 223. ar. 1. q. 224. ar. 1. q. 225. ar. 1. q. 226. ar. 1. q. 227. ar. 1. q. 228. ar. 1. q. 229. ar. 1. q. 230. ar. 1. q. 231. ar. 1. q. 232. ar. 1. q. 233. ar. 1. q. 234. ar. 1. q. 235. ar. 1. q. 236. ar. 1. q. 237. ar. 1. q. 238. ar. 1. q. 239. ar. 1. q. 240. ar. 1. q. 241. ar. 1. q. 242. ar. 1. q. 243. ar. 1. q. 244. ar. 1. q. 245. ar. 1. q. 246. ar. 1. q. 247. ar. 1. q. 248. ar. 1. q. 249. ar. 1. q. 250. ar. 1. q. 251. ar. 1. q. 252. ar. 1. q. 253. ar. 1. q. 254. ar. 1. q. 255. ar. 1. q. 256. ar. 1. q. 257. ar. 1. q. 258. ar. 1. q. 259. ar. 1. q. 260. ar. 1. q. 261. ar. 1. q. 262. ar. 1. q. 263. ar. 1. q. 264. ar. 1. q. 265. ar. 1. q. 266. ar. 1. q. 267. ar. 1. q. 268. ar. 1. q. 269. ar. 1. q. 270. ar. 1. q. 271. ar. 1. q. 272. ar. 1. q. 273. ar. 1. q. 274. ar. 1. q. 275. ar. 1. q. 276. ar. 1. q. 277. ar. 1. q. 278. ar. 1. q. 279. ar. 1. q. 280. ar. 1. q. 281. ar. 1. q. 282. ar. 1. q. 283. ar. 1. q. 284. ar. 1. q. 285. ar. 1. q. 286. ar. 1. q. 287. ar. 1. q. 288. ar. 1. q. 289. ar. 1. q. 290. ar. 1. q. 291. ar. 1. q. 292. ar. 1. q. 293. ar. 1. q. 294. ar. 1. q. 295. ar. 1. q. 296. ar. 1. q. 297. ar. 1. q. 298. ar. 1. q. 299. ar. 1. q. 300. ar. 1. q. 301. ar. 1. q. 302. ar. 1. q. 303. ar. 1. q. 304. ar. 1. q. 305. ar. 1. q. 306. ar. 1. q. 307. ar. 1. q. 308. ar. 1. q. 309. ar. 1. q. 310. ar. 1. q. 311. ar. 1. q. 312. ar. 1. q. 313. ar. 1. q. 314. ar. 1. q. 315. ar. 1. q. 316. ar. 1. q. 317. ar. 1. q. 318. ar. 1. q. 319. ar. 1. q. 320. ar. 1. q. 321. ar. 1. q. 322. ar. 1. q. 323. ar. 1. q. 324. ar. 1. q. 325. ar. 1. q. 326. ar. 1. q. 327. ar. 1. q. 328. ar. 1. q. 329. ar. 1. q. 330. ar. 1. q. 331. ar. 1. q. 332. ar. 1. q. 333. ar. 1. q. 334. ar. 1. q. 335. ar. 1. q. 336. ar. 1. q. 337. ar. 1. q. 338. ar. 1. q. 339. ar. 1. q. 340. ar. 1. q. 341. ar. 1. q. 342. ar. 1. q. 343. ar. 1. q. 344. ar. 1. q. 345. ar. 1. q. 346. ar. 1. q. 347. ar. 1. q. 348. ar. 1. q. 349. ar. 1. q. 350. ar. 1. q. 351. ar. 1. q. 352. ar. 1. q. 353. ar. 1. q. 354. ar. 1. q. 355. ar. 1. q. 356. ar. 1. q. 357. ar. 1. q. 358. ar. 1. q. 359. ar. 1. q. 360. ar. 1. q. 361. ar. 1. q. 362. ar. 1. q. 363. ar. 1. q. 364. ar. 1. q. 365. ar. 1. q. 366. ar. 1. q. 367. ar. 1. q. 368. ar. 1. q. 369. ar. 1. q. 370. ar. 1. q. 371. ar. 1. q. 372. ar. 1. q. 373. ar. 1. q. 374. ar. 1. q. 375. ar. 1. q. 376. ar. 1. q. 377. ar. 1. q. 378. ar. 1. q. 379. ar. 1. q. 380. ar. 1. q. 381. ar. 1. q. 382. ar. 1. q. 383. ar. 1. q. 384. ar. 1. q. 385. ar. 1. q. 386. ar. 1. q. 387. ar. 1. q. 388. ar. 1. q. 389. ar. 1. q. 390. ar. 1. q. 391. ar. 1. q. 392. ar. 1. q. 393. ar. 1. q. 394. ar. 1. q. 395. ar. 1. q. 396. ar. 1. q. 397. ar. 1. q. 398. ar. 1. q. 399. ar. 1. q. 400. ar. 1. q. 401. ar. 1. q. 402. ar. 1. q. 403. ar. 1. q. 404. ar. 1. q. 405. ar. 1. q. 406. ar. 1. q. 407. ar. 1. q. 408. ar. 1. q. 409. ar. 1. q. 410. ar. 1. q. 411. ar. 1. q. 412. ar. 1. q. 413. ar. 1. q. 414. ar. 1. q. 415. ar. 1. q. 416. ar. 1. q. 417. ar. 1. q. 418. ar. 1. q. 419. ar. 1. q. 420. ar. 1. q. 421. ar. 1. q. 422. ar. 1. q. 423. ar. 1. q. 424. ar. 1. q. 425. ar. 1. q. 426. ar. 1. q. 427. ar. 1. q. 428. ar. 1. q. 429. ar. 1. q. 430. ar. 1. q. 431. ar. 1. q. 432. ar. 1. q. 433. ar. 1. q. 434. ar. 1. q. 435. ar. 1. q. 436. ar. 1. q. 437. ar. 1. q. 438. ar. 1. q. 439. ar. 1. q. 440. ar. 1. q. 441. ar. 1. q. 442. ar. 1. q. 443. ar. 1. q. 444. ar. 1. q. 445. ar. 1. q. 446. ar. 1. q. 447. ar. 1. q. 448. ar. 1. q. 449. ar. 1. q. 450. ar. 1. q. 451. ar. 1. q. 452. ar. 1. q. 453. ar. 1. q. 454. ar. 1. q. 455. ar. 1. q. 456. ar. 1. q. 457. ar. 1. q. 458. ar. 1. q. 459. ar. 1. q. 460. ar. 1. q. 461. ar. 1. q. 462. ar. 1. q. 463. ar. 1. q. 464. ar. 1. q. 465. ar. 1. q. 466. ar. 1. q. 467. ar. 1. q. 468. ar. 1. q. 469. ar. 1. q. 470. ar. 1. q. 471. ar. 1. q. 472. ar. 1. q. 473. ar. 1. q. 474. ar. 1. q. 475. ar. 1. q. 476. ar. 1. q. 477. ar. 1. q. 478. ar. 1. q. 479. ar. 1. q. 480. ar. 1. q. 481. ar. 1. q. 482. ar. 1. q. 483. ar. 1. q. 484. ar. 1. q. 485. ar. 1. q. 486. ar. 1. q. 487. ar. 1. q. 488. ar. 1. q. 489. ar. 1. q. 490. ar. 1. q. 491. ar. 1. q. 492. ar. 1. q. 493. ar. 1. q. 494. ar. 1. q. 495. ar. 1. q. 496. ar. 1. q. 497. ar. 1. q. 498. ar. 1. q. 499. ar. 1. q. 500. ar. 1. q. 501. ar. 1. q. 502. ar. 1. q. 503. ar. 1. q. 504. ar. 1. q. 505. ar. 1. q. 506. ar. 1. q. 507. ar. 1. q. 508. ar. 1. q. 509. ar. 1. q. 510. ar. 1. q. 511. ar. 1. q. 512. ar. 1. q. 513. ar. 1. q. 514. ar. 1. q. 515. ar. 1. q. 516. ar. 1. q. 517. ar. 1. q. 518. ar. 1. q. 519. ar. 1. q. 520. ar. 1. q. 521. ar. 1. q. 522. ar. 1. q. 523. ar. 1. q. 524. ar. 1. q. 525. ar. 1. q. 526. ar. 1. q. 527. ar. 1. q. 528. ar. 1. q. 529. ar. 1. q. 530. ar. 1. q. 531. ar. 1. q. 532. ar. 1. q. 533. ar. 1. q. 534. ar. 1. q. 535. ar. 1. q. 536. ar. 1. q. 537. ar. 1. q. 538. ar. 1. q. 539. ar. 1. q. 540. ar. 1. q. 541. ar. 1. q. 542. ar. 1. q. 543. ar. 1. q. 544. ar. 1. q. 545. ar. 1. q. 546. ar. 1. q. 547. ar. 1. q. 548. ar. 1. q. 549. ar. 1. q. 550. ar. 1. q. 551. ar. 1. q. 552. ar. 1. q. 553. ar. 1. q. 554. ar. 1. q. 555. ar. 1. q. 556. ar. 1. q. 557. ar. 1. q. 558. ar. 1. q. 559. ar. 1. q. 560. ar. 1. q. 561. ar. 1. q. 562. ar. 1. q. 563. ar. 1. q. 564. ar. 1. q. 565. ar. 1. q. 566. ar. 1. q. 567. ar. 1. q. 568. ar. 1. q. 569. ar. 1. q. 570. ar. 1. q. 571. ar. 1. q. 572. ar. 1. q. 573. ar. 1. q. 574. ar. 1. q. 575. ar. 1. q. 576. ar. 1. q. 577. ar. 1. q. 578. ar. 1. q. 579. ar. 1. q. 580. ar. 1. q. 581. ar. 1. q. 582. ar. 1. q. 583. ar. 1. q. 584. ar. 1. q. 585. ar. 1. q. 586. ar. 1. q. 587. ar. 1. q. 588. ar. 1. q. 589. ar. 1. q. 590. ar. 1. q. 591. ar. 1. q. 592. ar. 1. q. 593. ar. 1. q. 594. ar. 1. q. 595. ar. 1. q. 596. ar. 1. q. 597. ar. 1. q. 598. ar. 1. q. 599. ar. 1. q. 600. ar. 1. q. 601. ar. 1. q. 602. ar. 1. q. 603. ar. 1. q. 604. ar. 1. q. 605. ar. 1. q. 606. ar. 1. q. 607. ar. 1. q. 608. ar. 1. q. 609. ar. 1. q. 610. ar. 1. q. 611. ar. 1. q. 612. ar. 1. q. 613. ar. 1. q. 614. ar. 1. q. 615. ar. 1. q. 616. ar. 1. q. 617. ar. 1. q. 618. ar. 1. q. 619. ar. 1. q. 620. ar. 1. q. 621. ar. 1. q. 622. ar. 1. q. 623. ar. 1. q. 624. ar. 1. q. 625. ar. 1. q. 626. ar. 1. q. 627. ar. 1. q. 628. ar. 1. q. 629. ar. 1. q. 630. ar. 1. q. 631. ar. 1. q. 632. ar. 1. q. 633. ar. 1. q. 634. ar. 1. q. 635. ar. 1. q. 636. ar. 1. q. 637. ar. 1. q. 638. ar. 1. q. 639. ar. 1. q. 640. ar. 1. q. 641. ar. 1. q. 642. ar. 1. q. 643. ar. 1. q. 644. ar. 1. q. 645. ar. 1. q. 646. ar. 1. q. 647. ar. 1. q. 648. ar. 1. q. 649. ar. 1. q. 650. ar. 1. q. 651. ar. 1. q. 652. ar. 1. q. 653. ar. 1. q. 654. ar. 1. q. 655. ar. 1. q. 656. ar. 1. q. 657. ar. 1. q. 658. ar. 1. q. 659. ar. 1. q. 660. ar. 1. q. 661. ar. 1. q. 662. ar. 1. q. 663. ar. 1. q. 664. ar. 1. q. 665. ar. 1. q. 666. ar. 1. q. 667. ar. 1. q. 668. ar. 1. q. 669. ar. 1. q. 670. ar. 1. q. 671. ar. 1. q. 672. ar. 1. q. 673. ar. 1. q. 674. ar. 1. q. 675. ar. 1. q. 676. ar. 1. q. 677. ar. 1. q. 678. ar. 1. q. 679. ar. 1. q. 680. ar. 1. q. 681. ar. 1. q. 682. ar. 1. q. 683. ar. 1. q. 684. ar. 1. q. 685. ar. 1. q. 686. ar. 1. q. 687. ar. 1. q. 688. ar. 1. q. 689. ar. 1. q. 690. ar. 1. q. 691. ar. 1. q. 692. ar. 1. q. 693. ar. 1. q. 694. ar. 1. q. 695. ar. 1. q. 696. ar. 1. q. 697. ar. 1. q. 698. ar. 1. q. 699. ar. 1. q. 700. ar. 1. q. 701. ar. 1. q. 702. ar. 1. q. 703. ar. 1. q. 704. ar. 1. q. 705. ar. 1. q. 706. ar. 1. q. 707. ar. 1. q. 708. ar. 1. q. 709. ar. 1. q. 710. ar. 1. q. 711. ar. 1. q. 712. ar. 1. q. 713. ar. 1. q. 714. ar. 1. q. 715. ar. 1. q. 716. ar. 1. q. 717. ar. 1. q. 718. ar. 1. q. 719. ar. 1. q. 720. ar. 1. q. 721. ar. 1. q. 722. ar. 1. q. 723. ar. 1. q. 724. ar. 1. q. 725. ar. 1. q. 726. ar. 1. q. 727. ar. 1. q. 728. ar. 1. q. 729. ar. 1. q. 730. ar. 1. q. 731. ar. 1. q. 732. ar. 1. q. 733. ar. 1. q. 734. ar. 1. q. 735. ar. 1. q. 736. ar. 1. q. 737. ar. 1. q. 738. ar. 1. q. 739. ar. 1. q. 740. ar. 1. q. 741. ar. 1. q. 742. ar. 1. q. 743. ar. 1. q. 744. ar. 1. q. 745. ar. 1. q. 746. ar. 1. q. 747. ar. 1. q. 748. ar. 1. q. 749. ar. 1. q. 750. ar. 1. q. 751. ar. 1. q. 752. ar. 1. q. 753. ar. 1. q. 754. ar. 1. q. 755. ar. 1. q. 756. ar. 1. q. 757. ar. 1. q. 758. ar. 1. q. 759. ar. 1. q. 760. ar. 1. q. 761. ar. 1. q. 762. ar. 1. q. 763. ar. 1. q. 764. ar. 1. q. 765. ar. 1. q. 766. ar. 1. q. 767. ar. 1. q. 768. ar. 1. q. 769. ar. 1. q. 770. ar. 1. q. 771. ar. 1. q. 772. ar. 1. q. 773. ar. 1. q. 774. ar. 1. q. 775. ar. 1. q. 776. ar. 1. q. 777. ar. 1. q. 778. ar. 1. q. 779. ar. 1. q. 780. ar. 1. q. 781. ar. 1. q. 782. ar. 1. q. 783. ar. 1. q. 784. ar. 1. q. 785. ar. 1. q. 786. ar. 1. q. 787. ar. 1. q. 788. ar. 1. q. 789. ar. 1. q. 790. ar. 1. q. 791. ar. 1. q. 792. ar. 1. q. 793. ar. 1. q. 794. ar. 1. q. 795. ar. 1. q. 796. ar. 1. q. 797. ar. 1. q. 798. ar. 1. q. 799. ar. 1. q. 800. ar. 1. q. 801. ar. 1. q. 80

alia desideria requirit in angelis quam desiderii com-
municandi alteri quod ipse mente concepit, quod
desiderium in angelis imperfectionem non ponit.

Ad 11. dicendum, quod unus angelus cognitionem
alterius cognoscit per speciem innatam, per quam alium
angelum cognoscit, quia per eandem cognoscit omne
quod cognoscit in alio angelo. Unde quia cito ange-
lus se ordinat ad alium angelum secundum actum alicuius for-
mae, ille angelus cognoscit eius cogitationem, & hoc
quod dependet ex voluntate angeli, sed cognoscibilis
natura angelica non dependet ex voluntate angeli, &
ideo non requirit locutio in angelis ad cognoscendum
naturam, sed ad cognoscendum cogitationem tantum.

Ad 11. dicendum, quod secundum Augustinum, visus & auditus
solummodo exterius differunt, interioris autem sunt idem
in mente, quia in mente non est aliud videre & audi-
re, sed in sensu exteriori tantum. Unde apud angelum quod so-
la mente videtur, non differt audire & videre, sed tantum de lo-
cutione in angelo ad similitudinem eius quae in nobis fit.
Nonsensum auditum scientiam ab alijs accipimus, nutus
autem & signa hoc modo possunt in angelis distingui,
ut signum dicatur ipsa species, nutus autem ordinatio
ad alium, sed possibilitas haec faciendi dicitur lingua.

Ad 11. dicendum, quod locutio est motus co-
gnoscitivus, non qui sit ipsa cognitio: sed qui est co-
gnitionis manifestatio. & ideo oportet quod sit ad
alium, unde etiam Philo. dicit in 3. de Anima, quod
est lingua ut significet alij.

Ad 11. dicendum, quod essentia angeli non
est figurabilis figura corporali: sed intellectus eius
quasi figuratur forma intelligibili.

Ad 11. dicendum, quod lux corporalis manife-
stat se ipsam ex necessitate naturae: unde uniformi-
ter se manifestat quantum ad omnia quae in ipsa
sunt: sed in angelis est voluntas cuius conceptus ma-
nifestari esse non possunt, nisi secundum imperium vo-
luntatis, & ideo opus est locutione.

ARTICULUS V.

Utrum inferiores angeli superioribus loquantur.

Quinto quaeritur, utrum inferiores angeli superio-
ribus loquantur, & ut quod non, per glo. quae habet
1. Cor. 13. Si lingua & c. quae sic dicit, lingua
sunt, quibus angeli propositi minoribus significat, quod
de Dei voluntate primi sentiunt, ergo locutio quae est
actus linguae, ad solos superiores angelos pertinet.
¶ 2. Praeterea. A quolibet loquente fit aliquid in audiente:
sed ab angelis inferioribus nihil potest in superiores
ferri: quia superiores non sunt in potentia respectu
inferiorum, sed magis e converso: cum superiores
habeant magis de actu, & minus de potentia: ergo
inferiores angeli non possunt loqui superioribus.

¶ 3. Praeterea. Locutio supra cognitionem addit scientiae
infusionem: sed inferiores angeli non possunt ali-
quid infundere superioribus, quia sic in eos ageretur,
quod esse non potest, ergo eis non loquuntur.

¶ 4. Praeterea. Illuminatio nihil aliud est quam manife-
statio alicuius ignoti: sed locutio est in angelis ad
manifestandum aliquid ignotum, ergo locutio in
angelis est manifestatio quaedam, ergo cum angeli
inferiores non illuminent superiores, videtur quod
inferiores superioribus non loquantur.

¶ 5. Praeterea. Angelus ad quem fit locutio, est in potentia
cognoscens id, quod locutione exprimitur: per locu-
tionem autem fit actu cognoscens, ergo angelus loquens
reducit illum cui loquitur de potentia in actum: sed
hoc non est possibile inferioribus angelis respectu
superiorum, quia sic essent nobiliores, ergo non

A loquuntur inferiores superioribus.

¶ 6. Praeterea. Quicumque loquitur alicui de aliquo igno-
to ei, docet ipsum, si ergo inferiores angeli loquan-
tur superioribus de proprijs conceptionibus quos
illi ignorant, videtur quod eos doceant, & sic eos
perficiunt, cum perficere sit docere secundum Dion.
& hoc est contra ordinem Hierar. secundum quem
inferiores a superioribus perficiuntur.

SED CONTRA, est quod Grego. dicit in 5. Moral.
quod Deus loquitur angelis, & angelus loquitur
Deo. ergo eadem ratione superiores inferiori-
bus, & e converso.

RESPON. Dicendum, quod ad evidentiam huius
quaestionis oportet scire qualiter illuminatio & lo-
cutione differant in angelis, quod quidem sic potest accipi. In-
tellectus enim aliquis deficit a cognitione alicuius co-
gnoscibilis per duo. Uno modo, per absentiam co-
gnoscibilis sicut dum non cognoscimus gesta praeterito-
rum temporum, vel aliorum locorum remotorum, quae
ad nos non pervenerunt. Alio modo, propter defe-
ctum intellectus, qui non est adeo fortis, ut possit
pertingere ad illa cognoscibilia, quae penes se habet
in primis principiis naturaliter notis, quas tamen non co-
gnoscit nisi roboratus exercitio vel doctrina. Lo-
cutione igitur proprie est, qua aliquis ducitur in co-
gnitionem ignorati, per hoc, quod fit ei praesens quod
alias erat sibi absens: sicut apud nos patet dum unus
refert alteri aliquid, quod ille non vidit: & sic facit
ei quodammodo praesentiam per loquelam: sed il-
luminatio est quando intellectus confortatur ad ali-

quid cognoscendum supra id, quod cognoscerebat,
ut ex dictis patet: sed tamen sciendum, quod locu-
tio potest esse in angelis, & in nobis sine illumina-
tione: quia quandoque contingit aliqua nobis ma-
nifestari per locutionem, ex quibus intellectus nul-
lo modo ad intelligendum magis roboratur: sicut
cum recitantur mihi aliqua historiae, vel cum unus
angelus alteri conceptionem suam demonstrat. hu-
iusmodi enim indifferenter possunt cognosci, &
ignorari ab eo, qui habet debilem intellectum, &
fortem: sed illuminatio semper habet locutionem
ad usum, & in angelis, & in nobis, nos enim secun-
dum hoc alium illuminamus, quod ei aliquid medi-
um tradimus, quo intellectus eius roboratur ad aliquid
cognoscendum: quod per locutionem fit. Similiter
etiam oportet, quod & in angelis fiat per locutio-
nem: superior enim angelus habet cognitionem de
rebus per formas magis universales. Unde inferior
angelus non est proportionatus ad accipiendum
cognitionem a superiori angelo: nisi superior ange-
lus cognitionem suam quodammodo dividat, & di-
stinguat, concipiendo in se illud, de quo vult illumi-
nare per modum talem, quo fit comprehensibile
ab inferiori angelo: & talem conceptum suum al-
teri angelo manifestando cum illuminat, unde dicit
Dionysius, 15. cap. Coel. Hierar. Vnaqueque intellectu-
lis essentia donata sibi a deo forma uniformem in-
telligentiam, provida virtute dividit, & multiplicat
ad inferioris dustricem analogiam. & est simile de
magistro, qui videt discipulum non posse capere
ea, quae ipse cognoscit per illum modum, quo ipse
cognoscit: & ideo studet distinguere, & multiplicare
per exempla: ut sic possint a discipulo comprehen-
di. Dicendum est igitur, quod illa locutione, quae illu-
minationi adiungitur, superiores solum inferioribus
loquuntur: sed secundum aliam locutionem indifferenter lo-
quuntur, & superiores inferioribus & e converso.

Quaest. disp. S. Tho. YY 2 A 2

Cap. 5. ecel.
Hierar. p. 11.
in titulo de
sacerdotum
perfectioni-
bus a med.
Lib. 1. Mora.
c. 5. in med.

Ar. 1. & 2. h.
ius quae.

Ante med. d.
ius.

12. de frui
18. de animo
c. 13. ad m.

12. de frui
18. de animo
c. 13. ad m.

12. de frui
18. de animo
c. 13. ad m.

12. de frui
18. de animo
c. 13. ad m.

angelos, sed secundum quod voluntas angeli deter- minabit, unde si angelus fiat per propriam volunta- rem in actu alicuius speciei secundum intellectum in ordine ad unum tantum angelum, percipietur ab illo uno tantum eius locutio. si vero in ordine ad plures, percipietur a pluribus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in locutione non requiritur conversio vel directio quasi cognita, sed quasi cognitionem faciens. unde ex hoc ipso, quod unus angelus ad alterum convertitur, illa conversio facit eum cognoscere alterius angeli cogitationem.

AD SECUNDUM dicendum, quod in generali est unus nutus, quo ad omnes unus loquitur: sed in speciali sunt tot nutus quot sunt conversiones ad diversos, unde unusquisque cognoscit secundum autum ad se factum.

AD TERTIUM dicendum, quod quamvis unus angelus alterum intueatur, non tamen oportet quod speciem prout ea actu aliquid cogitat, videat, nisi ipse angelus convertatur ad eum.

AD QUARTUM dicendum, quod locutio humana movet auditum actione, quae est per necessitatem naturae, quia impellendo aere[m] usque ad aure[m]: sed hoc modo, non est in locutione angeli, ut dictum est: sed totum dependet ex voluntate angeli loquentis.

QVAESTIO X.

De mente.

In tredecim articulis divisa.

¶ Primo quaeritur, Vtrum mens prout est in ea imago Trinitatis, sit essentia animae, uel aliqua potentia eius.

¶ Secundò, Vtrum in mente sit memoria.

¶ Tertiò, Vtrum memoria distinguatur ab intelligentia, sicut potentia a potentia.

¶ Quarto, Vtrum mens cognoscat res materiales.

¶ Quintò, Vtrum mens nostra possit cognoscere materialia in singulari.

¶ Sextò, Vtrum mens humana accipiat cognitionem a sensibus.

¶ Septimò, Vtrum in mente sit imago Trinitatis, secundum quod materialia cognoscit non solum secundum quod cognoscit aeterna.

¶ Octauò, Vtrum mens seipsum per essentiam cognoscat, aut per aliquam speciem.

¶ Nonò, Vtrum anima cognoscat habitus in ipsa existentes per essentiam suam, vel per aliquam similitudinem.

¶ Decimò, Vtrum aliquis possit scire se habere charitatem.

¶ Undecimò, Vtrum mens aliqua in statu viae possit videre Deum per essentiam.

¶ Duodecimò, Vtrum Deum esse per se sit notum menti humanae, sicut prima principia demonstrationis, quae non possunt cogitari non esse.

¶ Tertiodecimò, Vtrum per naturalem rationem cognosci possit trinitas personarum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum mens, prout in ea est imago Trinitatis, sit essentia animae, vel aliqua eius potentia.

QVAESTIO Est de mente, in qua est imago Trinitatis. & primo quaeritur, utrum mens, prout est in ea imago Trinitatis, sit essentia

A anima, vel aliqua potentia eius. & videtur quod sit ipsa essentia animae, quia Aug. dicit 9. de Trinitate quod mens, & spiritus non relative dicuntur, sed essentia demonstrant, & non nisi essentiam animae: ergo mens est ipsa essentia animae.

¶ 2 Præ. Diversa genera potentiarum animae non inveniuntur, nisi in essentia, sed appetituum, & intellectuum sunt diversa genera potentiarum animae: ponuntur enim in fine primi de anima quinque genera communissima potentiarum animae: scilicet vegetativum, sensitivum, appetitivum, motivum in locum, & intellectuum: cum ergo mens comprehendat in se appetituum, & intellectuum: quia in mente ponitur ab Aug. intelligentia, & voluntas, videtur quod non sit mens aliqua potentia: sed ipsa essentia animae.

¶ 3 Præ. Augustinus de civitate Dei dicit, quod nos sumus ad imaginem Dei in quantum sumus, novimus non esse, & amamus utrumque. In 9. vero de Trinitate assignat imaginem Dei in nobis secundum naturam, mentem, & amorem. cum ergo amare sit actus amoris, & nosse sit actus notitiae, videtur quod esse sit actus mentis: sed esse est actus essentiae, ergo mens est ipsa essentia animae.

¶ 4 Præ. Eadem ratione invenitur mens in angelo, & in nobis: sed ipsa essentia Angeli est mens eius. Unde Dionysius frequenter nominat Angelos, divinas vel intellectuales mentes. ergo etiam, & mens nostra est ipsa essentia animae.

¶ 5 Præ. Augustinus dicit in 10. de Trinitate quod memoria, & intelligentia, & voluntas sunt una mens, una essentia, una vita, ergo sicut vita ad essentiam pertinet, ita & mens.

¶ 6 Præ. Accidens non potest esse principium substantialis distinctionis: sed homo substantialiter distinguitur a brutis in hoc quod habet mentem. ergo mens non est aliquid accidens: sed potentia animae est proprietas eius secundum Avicennam. & sic est de genere accidentis. ergo mens non est potentia: sed est ipsa essentia animae.

¶ 7 Præ. Ab una potentia non egrediuntur diversi actus secundum speciem: sed a mente egrediuntur diversi actus secundum speciem, scilicet memorari, intelligere, & velle, ut patet per Augustinum. ergo mens non est aliqua potentia animae: sed ipsa essentia eius.

¶ 8 Præ. Una potentia non est subiectum alteri potentiae: sed mens est imaginis subiectum, quod consistit in tribus potentijs. ergo mens non est potentia: sed ipsa essentia animae.

¶ 9 Præ. Nulla potentia comprehendit in se plures potentias: sed mens comprehendit intelligentiam, & voluntatem. ergo non est potentia: sed essentia.

SED CONTRA, anima non habet alias partes, nisi suas potentias: sed mens est quaedam pars animae superior, ut Augustinus dicit in libro de Trinitate, ergo mens est potentia animae.

¶ 2 Præ. Essentia animae communis est omnibus potentijs, quia omnes in ea radicanatur: sed mens non est communis omnibus potentijs, quia dividitur contra sensum. ergo mens non est ipsa essentia animae.

¶ 3 Præ. In essentia animae non est accipere supremum, & infimum: sed in mente est supremum, & infimum, dividit enim Augustinus mentem in superiorem, & inferiorem rationem. ergo mens est potentia animae non essentia.

¶ 4 Præ. Anima essentia est principium vivendi: sed mens non est principium vivendi, sed intelligendi. ergo mens non est ipsa essentia animae, sed potentia eius.

¶ 5 Præ. Subiectum non predicatur de accidente: sed mens predicatur de memoria, intelligentia & voluntate, quae sunt in essentia animae, sicut in subiecto. ergo mens non est essentia animae.

¶ 6 Præ. Secundum Augustinum in libro de Trinitate anima Quæst. disp. S. Tho. YY 3 non

Cap. 4. circa mediū 10. 3.

14. de Trin. cap. 3. & 6. tom. 1.

Ca. 26. circa prin. tom. 5. & 9. de Trin. ca. 4. & sequ. tom. 3.

Cap. 7. de div. nomi.

Cap. 11. par. ante mediū tom. 3.

Lib. de spiritu, & Anima cap. 4. circa fin. tom. 3.

Li. 12. c. 2. 3. 4. & 12. 10.

12. de Trin. c. 3. & 4. 10.

Lib. 13. de Trin. c. 4. in fine. & c. 7. ante mediū tom. 1.